

בית הדין לאתיקה של מועצת העיתונות

43/2015

בפני המותב: עו"ד יורם סמואל, יו"ר
צגה מלכו, חברה
משה רוני, חבר

בעניין שבין:

פרופסור יחיאל לימור
ד"ר נעמה כרמי
פרופסור דן לאור
רוני לינדר-גנץ
דניאל מילוא
ד"ר ענת פלג
שייקה קומורניק
פרופ' צבי רייך
השופט (בדימוס) גבריאל שטרסמן
עו"ד חיים שיבי
כולם ע"י עוה"ד אלעד מן ויובל יועז

המתלוננים

נגד

העיתונאי אבירם זינו
ע"י עוה"ד רוז בן דור

הנילון

החלטה

חבר בית הדין, משה רוני:

באשמורת השלישית של ליל ה-5 ביולי 2015 התאבד תת ניצב אפרים ברכה, ראש היחידה הארצית לחקירות הונאה של המשטרה (להלן "ברכה"). כשבוע לפני כן פורסם בכמה כלי-תקשורת (העיקרי בהם הוא האתר "מקור ראשון"), כי כתב "מעריב" לענייני משפט ופלייליס, אבירם זינו, הנילון, העיד נגד ברכה במחלקה לחקירות שוטרים (מח"ש) וחשף שם כי ברכה היה מקור מידע חסוי שלו. לפי אותם פרסומים עיתונאיים, הנילון מסר לחוקרי מח"ש תכתובת וואטסאפ, המצביעה על ברכה כמקור לידעיה בלתי נכונה (לאותם ימים) שפרסם באתר האינטרנט של "מעריב" אודות חקירה צפויה של אשת ראש הממשלה, שרה נתניהו. קטעי עיתונות על כך צורפו לתגובת הנילון, שהוגשה לבית-הדין.

עם התאבדותו של ברכה, נשמעו קולות רבים – בעולם העיתונות ומחוצה לו – המגנים את העיתונאי שחשף, לטענתם, מקור חסוי, וקוראים להעמדתו לדין בבית הדין לאתיקה של מועצת העיתונות. הנילון עצמו תיאר בפנינו במילים נרגשות את מה שכינה "מסע שיימינג" שנערך לו – לטענתו על לא עוול בכפו. לדבריו, הוא הוקע בראש חוצות ואף איבד את מקור פרנסתו, מבלי שאיש נתן לו להסביר את מעשיו ולהשמיע את גרסתו.

ב-22 ביולי 2015 הוגשה למועצת העיתונות תלונה נגד הנילון. המתלונן, רובטו אדאטו, העלה נגד הנילון שורה של האשמות. בתשובתו של הנילון מה-3 באוגוסט 2015, באמצעות עורכי-הדין מורן מאירי ורוז בן-דור, נטען, בין השאר, כי רוברטו אדאטו אינו אדם קיים, ושמו אינו מופיע במרשם האוכלוסין של משרד הפנים. עוד נטען כי התבטאויות של בכירים במועצת העיתונות הן בבחינת חריצת דין כלפי הנילון, עוד בטרם כונס בית-דין.

הטענה המרכזית בתשובת הנילון הייתה כי התלונה אינה מפרטת עובדות אלא מתבססת על השערות ושמעות.

המשנה ליועצת המשפטית של מועצת העיתונות, עו"ד אילן שדי, קיבל טענה זו. ב-23 באוגוסט הוא המליץ על סגירת התיק, משום ש"מדובר בעניין המצריך חקירה ובירור עובדתי. כלים אלה אינם מצויים בארגון הכלים של מועצת העיתונות, אשר אין לה את הסמכות ו/או את היכולת לבצע חקירה".

קבוצה מחברי מליאת מועצת העיתונות ונשיאותה הגישו ערעור על החלטת המשנה ליועצת המשפטית, וב-6 באוקטובר החליטה היועצת המשפטית של המועצה, עו"ד יעל גרוסמן, שהתלונה ראויה להתברר בפני בית-הדין לאתיקה – כאשר הבירור יוגבל לעבירה על סעיף 22 לתקנון האתיקה של המועצה – סעיף החיסיון העיתונאי.

היועצת המשפטית כתבה כי היא "משוכנעת שבית-הדין לאתיקה ידון בתלונה ללא פניות, ושלנילון תינתן הזדמנות הוגנת להציג את עמדתו".

טיעוני הצדדים

חברי מועצת העיתונות שבאו בנעליו של המתלונן (להלן "הקובלים"), ניסו להוכיח לפנינו עובדתית כי הנילון חשף את זהות מקור המידע באמצעות שני מסמכים: תמליל ראיון שהעניק הנילון לכתב ערוץ 2, וצילום מסך של הטלפון הסלולארי של הנילון, שבו מתועדת שיחת וואטסאפ בין הנילון לבין ברכה, שיחה שהתקיימה ב-15 ביוני 2015 (להלן: "צילום המסך").

בשיחה זו, המתועדת בצילום המסך, מוסר ברכה לנילון מידע על חקירת שרה נתניהו ועל עמדת הפרקליטות בנוגע לחקירה זו. (תמליל של צילום המסך מופיע בהמשך פסק הדין, בדיון על שאלה 4).

לטענת הקובלים צילום המסך, שהגיע לידי חוקרי מח"ש ולאחר מכן התפרסם בכלי-התקשורת, הוא הוכחה לכך שהנילון חשף את המקור החסוי שלו – תנ"צ ברכה. הקובלים הציגו לפנינו גם תמליל של כתבת טלוויזיה של הכתב יוסי מזרחי, ששודרה בערוץ 2 ב-13 בספטמבר 2015. (להלן: "כתבת ערוץ 2"). ברור לנו שאין אנו יכולים להשתמש בכתבה כראיה, פרט לדברים שאומר בה הנילון עצמו.

הנילון טען לפנינו כי הכתבה נערכה בצורה מגמתית כדי להשחיר את דמותו. מכיוון שאיננו יכולים לסתור את דבריו, ניתן לכתבה את המשקל המתאים.

הנילון השמיע את גרסתו לפנינו במילים נרגשות. לטענתו, לא פגש מימיו את ברכה, ולא שוחח איתו טלפונית אלא פעם אחת. היו לו מגעים עם ברכה בנוגע לפרשה אחרת, שפרטיה נמסרו לנו תוך הבטחה שלא ייחשפו.

בעניין אותה פרשה אחרת נפגש הנילון עם חוקרי מח"ש. בעניינה גם התייעץ עם שני עורכי-דין. לאחד מעורכי-הדין האלה מסר את צילום המסך במסגרת ההתייעצות איתו. עורך הדין – שזהותו לא נחשפה לפנינו – לא היה אמור לחשוף את המידע שנמסר לו במסגרת חיסיון פרקליט-לקוח, ולא היה אמור להעביר לאחרים את צילום המסך. למרות זאת – כך טען הנילון – הופיע צילום המסך בכלי-התקשורת זמן קצר לאחר שמסר אותו לעורך-הדין.

כעבור כמה ימים, כשנפגש עם חוקרי מח"ש בנוגע לפרשה האחרת, הנוגעת לברכה, הם ביקשו ממנו לאמת כי צילום המסך, שכבר היה בידיהם, הוא אותנטי, כלומר שברכה הדליף לנילון מידע על חקירת שרה נתניהו. הנילון מודה כי אישר שזהו צילום מסך מהטלפון שלו.

לדברי הנילון, מאז פורסם, כאילו הוא הפר את החיסיון העיתונאי וחשף את זהות המקור שלו, ברכה, חיי אינם חיים. עיתונאים קיבלו כעובדה שהוא בגד בערכי המקצוע והשמיצו אותו בלי שאיש טרח לפנות אליו ולשמוע את גרסתו. הוא הפך לאויב המקצוע העיתונאי, למרות שלא חשף את המקור.

הנילון טען לפנינו כי עיתונאים מיהרו להאשים אותו – ללא כל ביסוס עובדתי – כי פעל נגד ברכה בשירותו של הרב יאשיהו פינטו, וכי הוא – הנילון – הוא מחסידיו של הרב פינטו. לדברי הנילון, לא רק שאין הוא תומך ברב ואינו מחסידי, אלא שהוא הומוסקסואל מוצהר, המנהל אורח חיים סותר לכל מה שהרב פינטו מייצג. לדבריו, פגש את הרב פינטו רק פעם אחת, במסגרת עבודתו העיתונאית ככתב לענייני משפט ופלילים.

בכתבת ערוץ 2 אומר הנילון דברים דומים: "לא דבר פשוט שמישהו כותב לך: 'איך אתה ישן עם דם על הידיים?' או עיתונאי שמסמס לי: 'לך לקבר של ברכה ותבקש סליחה'".

לטענתו, לא מסר לחוקרי מח"ש ולא פרסם את צילום המסך, אלא מסר אותו רק לעורך-דינו, במסגרת חיסיון מקצועי שיש ללקוח של עורך-דין. הפרת החיסיון לא נעשתה על ידיו, אלא על-ידי עורך הדין.

דיון

שני הצדדים לא כפרו בקיומו של החיסיון העיתונאי, ושל חיסיון המקורות, שהוא החיסיון העיתונאי הבסיסי ביותר. משום כך לא נדרשנו לפסוק בשאלה העיקרית והמהותית, בדבר קיומו של החיסיון והיקפו.

חשיפת מקור מידע חסוי היא, לכל הדעות, אחת מהעבירות החמורות ביותר על האתיקה העיתונאית. כבר נפסק לא אחת כי זרימת המידע לציבור, באמצעות העיתונות, לא תיתכן בלי מקורות מידע, והמידע החשוב ביותר, שחשיפתו קשה יותר, הוא מידע הנמסר על-ידי מקורות מידע חסויים.

בפסק הדין הראשון של בית-המשפט העליון בנושא החיסיון העיתונאי קבע הנשיא לשעבר מאיר שמגר כי "הסרת החיסיון מולידה רתיעה מפני הגילוי של המידע, ורתיעה זו מונעת מידע מן הציבור. עיתונות ללא מקורות מידע היא כנחל אכזב שמימיו יבשו, והחופש לפרסמה הופך אז לחסר משמעות". (ב"ש 298/86 בן ציון ציטרין ויפעת נבו נ. בית הדין המשמעתי של לשכת עורכי-הדין במחוז תל-אביב, פד"י מ"א(2) 337, בעמוד 364).

בדרך כלל, מתעוררת שאלת החיסיון העיתונאי כאשר רשויות המדינה או בתי-המשפט דורשים מעיתונאי לחשוף את מקורותיו או מידע שנמסר לו בתנאי שיישאר חסוי – והעיתונאי מסרב לעשות זאת. המקרה שלפנינו הוא חריג, כאשר נטען כי עיתונאי חשף מרצונו, בכוונה וללא דרישה חוקית, מידע שנמסר לו בתנאי שיישאר – לטענת המתלונן – חסוי.

בשנים האחרונות היינו עדים לשני מקרים שבהם נתבעו עיתונאים על-ידי מקורות מידע חסויים בתביעות אזרחיות, אחרי שזהותן של מקורות המידע נחשפו – אבל בשני המקרים נטען כי החשיפה לא נעשתה בכוונה, אלא ברשלנות או תוך הפרת חובת זהירות של העיתונאים. (עו"ד ליאורה גלט-ברקוביץ' נ. ברוך קרא, תיק אזרחי 1121/07 של בית המשפט המחוזי בתל-אביב, ע"א 9705/11 בבית המשפט העליון; ענת קס נ. אורי בלאו והוצאת עיתון הארץ, תיק אזרחי 13-04-6373 של בית המשפט המחוזי בתל-אביב).

אחרי ששמענו את טענות באי כוח הצדדים, ואת דבריו הנרגשים של הנילון, אבירם זינו, אני סבור כי עלינו לפסוק בשש שאלות שהתעוררו לפנינו:

1. האם יכולה היועצת המשפטית של מועצת העיתונות לקבל ערעור על החלטת המשנה ליועצת המשפטית, ולהפוך את החלטתו?
2. האם יכולים חברי מליאת מועצת העיתונות ("הקובלים") להופיע בפני בית-הדין במקום המתלונן, שזהותו אינה ברורה?
3. מיהו מקור-מידע? מיהו מקור מידע חסוי? איך נזהה מסירת מידע חסוי, המוגן על-ידי החיסיון העיתונאי?
4. האם מקור חסוי שמוסר לעיתונאי מידע שקרי מפר את יחסי האמון שבינו לבין העיתונאי, ובשל כך רשאי העיתונאי לחשוף את זהותו?
5. האם עיתונאי רשאי לחשוף בפני פרקליטו את זהותו של מקור חסוי, והאם הוא אחראי לחשיפת המקור בידי עורך-הדין?
6. האם עיתונאי המאשר את זהותו הידועה של מקור חסוי נחשב כעיתונאי החושף את זהות המקור?

1. האם ייתכן ערעור על החלטת המשנה ליועצת המשפטית של מועצת העיתונות?

בא כוחו של הנילון טען כי בתקנון מועצת העיתונות אין מוסד של ערעור או השגה על החלטה לסגור את התיק. איננו מסכימים איתו.

לפי סעיף 44 (א) (1) לתקנון מועצת העיתונות, הסמכות לדחות תלונה על הסף מן הטעם שהיא מופרכת בעליל נתונה לנשיא המועצה או למי שהוסמך לכך על ידו.

הפרקטיקה, שנתגבשה במשך שנים רבות, היא שהנשיא מסמיך את המשנה ליועץ המשפטי לערוך בדיקה ראשונית של התלונות המגיעות למועצה, והוא מקבל את החלטתה אם להעביר תלונה לבית-הדין או לסגור את התיק. החלטתו זו אינה סופית, והיועץ המשפטי יכול לשנות אותה.

לאחרונה התקיים דיון בנושא זה במליאת מועצת העיתונות, ונשמעו הרהורים על אפשרות למתן זכות ערעור נוספת על החלטת המשנה ליועץ המשפטי לסגור תיק של תלונה.

בכל מקרה, אין זו הפעם הראשונה שהיועץ המשפטי של מועצת העיתונות משנה החלטה של המשנה ליועץ המשפטי. זהו נוהג מוכר.

באתר האינטרנט של מועצת העיתונות מוסבר ההליך לציבור: "הנשיא, או מי שהוסמך על-ידו, יחליט בתוך שני ימי עבודה מיום קבלת התלונה (על כל מרכיביה), במידת האפשר, אם לדחות את התלונה על הסף או להפנותה לכלי התקשורת הנילון לקבלת תגובה.

"המתלונן רשאי להגיש השגה על החלטה לדחות את תלונתו על הסף, וזו תטופל על-ידי היועץ המשפטי של מועצת העיתונות או מי שהוסמך על-ידו".

לדעתי יש לדחות את הטענה הדיונית של ב"כ הנילון, כי לא הייתה ליועצת המשפטית סמכות לשנות את החלטת המשנה ליועצת המשפטית בתיק זה,

2. האם קיימת אפשרות לשנות את זהות המתלונן במהלך דיון בתלונה?

טענתו הדיונית השנייה של ב"כ הנילון היא, שהמתלונן המקורי, רוברטו אדאטו, "נעלם" במהלך הדיון בתיק, ובמקומו התייצבו עשרה "מתלוננים", ש"אימצו" את התלונה ובאו במקומו. אחד מהם הוא פרופ' יחיאל לימור, שהתייצב לדיון בפנינו עם שני פרקליטים – עו"ד אלעד מן ועו"ד יובל יועז (שניים מהם חברי נשיאות מועצת העיתונות והשלישי חבר מליאת המועצה). שלושת "הקובלים" הופיעו בפנינו במקום המתלונן המקורי.

בית-הדין לאתיקה אינו בית-משפט פלילי. תכליתו אינה להעניש את העבריינים, אלא לקבוע נורמות אתיות. נקודת המבט העיקרית שלו אינה לעבר – לקבוע מה היה ומה קרה – אלא לעתיד, לקבוע מה נכון ואיך ראוי לנהוג.

משום כך, בית-הדין לאתיקה של מועצת העיתונות אינו כובל את עצמו לכללי פרוצדורה וראיות. זהות המתלונן אינה חשובה לנו. מבטנו מופנה אל מהות התלונה ועקרונות האתיקה העיתונאית שהיא מעוררת.

לו החלטנו להפסיק את הדיון בתלונה, משום שהמתלונן הראשוני לא התייצב בפנינו, ובמקומו באו הקובלים, היינו גורמים רק להתארכות ההליכים, משום שהקובלים היו יכולים להגיש כבר מחר את התלונה מחדש, וההליכים היו נפתחים שוב. לכן לדעתי יש לדחות גם טענה זו.

3. מיהו מקור מידע חסוי? מתי נוצר חיסיון עיתונאי?

זוהי אחת השאלות המהותיות המתעוררות לפנינו. הנילון טען בפנינו כי ברכה לא היה מקור שלו, אלא נתבקש באופן חד-פעמי להשיב על שאלה.

בסעיף 22 לתקנון האתיקה של מועצת העיתונות נקבע כי "לא יגלו עיתון ועיתונאי מידע שנמסר להם בתנאי שיישאר חסוי, ולא יחשפו זהותו של מקור חסוי אלא בהסכמתו של המקור".

מקור הוא כל אדם או גוף שמסר מידע לעיתונאי. גם דובר של משרד ממשלתי, שמסר מידע באופן רשמי הוא מקור. גם אתר באינטרנט, שממנו מצטט עיתונאי, הוא מקור. החיסיון העיתונאי אינו מתייחס לכל מקור, אלא למקור חסוי, כלומר מקור שמסר מידע בתנאי מפורש או מכללא, שזהותו לא תיחשף. כאמור, זהו עיקרון מקודש לכל עיתונאי בעולם החופשי. עיתונאים מעדיפים להיעצר ולהישלח לכלא ובלבד שלא יחשפו זהותו של מקור חסוי.

הנילון טען כי לא התייחס אל ברכה כמקור, לא נפגש איתו מעולם וקיים איתו רק מגע קצר באמצעות וואטסאפ ושיחה טלפונית אחת. לטעמו, יחסי עיתונאי-מקור מתחילים רק אחרי שהמקור מעביר לעיתונאי מידע אמיתי. רק אז נוצרים יחסי האמון בינו לבין העיתונאי.

אינני יכול לקבל את טענתו זו. אין חשיבות לפרק הזמן שבו התקיימו יחסי עיתונאי-מקור. אין חשיבות למספר הפעמים שבהן העביר המקור מידע לעיתונאי. די בכך שמקור פגש את העיתונאי פעם אחת (או העביר לו מידע בדרך אחרת פעם אחת), ומתוך הנסיבות היה ברור או השתמע שהמקור אינו מעוניין בחשיפת זהותו, כדי שיווצרו יחסי מקור חסוי-עיתונאי ויתעורר החיסיון העיתונאי.

הנילון טען בפנינו, כי ברכה פעל מולו כמקור גלוי, וכי לא דרש שזהותו תישאר חסויה. איננו מקבלים טענה זו. הנוהג ביחסים שבין חוקרי משטרה ועיתונאים הוא שמידע הנמסר על-ידי שוטרים שאינם דוברים רשמיים יתפרסם בלי זיהוי של המדליף.

כשיש ספק אם מקור מסר מידע לעיתונאי כמקור חסוי או גלוי, והמקור הוא אדם העלול להינזק אם יתגלה שמסר את המידע – ברירת המחדל היא ההנחה שהמקור פעל כמקור חסוי. כך, אם המקור הוא חייל, שוטר או פקיד-ציבור שמסירת המידע היא מבחינתו עבירה פלילית או עבירת משמעת, חייב העיתונאי להניח – אם לא דובר על כך במפורש – שכוונת המקור היא להישאר חסוי. זוהי תמיד ברירת המחדל.

עקרונית, לשם העלאת טענת חיסיון אין צורך להוכיח כי המקור דרש, והעיתונאי הסכים, שלא לחשוף את זהותו.

ד"ר ישגב נקדימון, בספרו על חיסיון עיתונאי, מסביר כי "חיסיון עיתונאי נועד לשמש כתמריץ להעברת מידע בעל עניין ציבורי ממקור לעיתונאי, וממנו – לציבור הרחב, לשם הגשמת חופש הביטוי והעיתונות וזכות הציבור לדעת. תמריץ זה יפעל באופן מיטבי אם אדם יידע כי בפנותו לעיתונאי – או בהיעתרו לפניית עיתונאי אליו – הוא יוכל להעביר לו מידע במסגרתה של הנחת-יסוד, שלפיה זהותו תישמר בסוד, אלא עם הובהר כי אין לו עניין בסודיות זו, וכי אין מניעה מבחינתו לשמש כמקור גלוי." (ישגב נקדימון/ חיסיון עיתונאי, עמוד 155)

4. האם מידע שקרי שמסר המקור מבטל את יחסי החיסיון?

בכתבת ערוץ 2 אומר הנילון: "אם מסרת דבר שקר, איזה הגנה אתה יכול לקבל כמקור? אם הטעית עיתון..."

האם הנילון היה סבור, בזמן אמת, כי עצם העובדה שברכה, המקור החסוי, הונה אותו ומסר לו מידע לא נכון, אולי כדי להכשיל אותו אחרי שכעס עליו בגלל הפרשה האחרת? האם הנילון סבר, שיוכל להעניש את ברכה על-ידי חשיפתו כמדליף?

אינני יודע, ואינני יכול להסיק מכך מסקנה כלשהי.

הנילון טען בפנינו כי המידע שמסר לו ברכה לא היה נכון. בצילום המסך, הראייה המרכזית נגד הנילון, מתנהלת שיחת וואטסאפ זו:

הנילון, ביום שני, 15 ביוני, שעה 12:15: "היי, האם הוחלט כבר על זימון עדותה של שרה נתניהו? או שקודם תמליצו להפוך לחקירה פלילית?"

ברכה, בשעה 12:20: "טרם זומנה, יש כבר החלטה שהבדיקה תהפוך לחקירה פלילית, ואנו חוקרים בינתיים אנשים מהמעונות" (השגיאות במקור).
הנילון: "המלצה או החלטה? ויינשטיין החליט?"

ברכה, בשעה 13:46: "מהפרקליטות הודיעו".

ברכה, בשעה 15:09: "הוחלט על חקירה פלילית אבל עדיין אין שום החלטה לגבי שרה, בינתיים חוקרים אנשים מהמעונות"

לטענת הנילון, המידע שמסר לו ברכה באותה שיחת וואטסאפ מתועדת לא היה נכון. ברכה ניסה להטעות אותו. ההטעה ביטלה את יחסי-האמון בינו לבין המקור ברכה, ובהיעדר יחסי-אמון, אין חיסיון.

בספרי "אתיקה עיתונאית" דנתי בסוגיה זו, ולא הגעתי לפתרון חד-משמעי: "אם המקור הטעה את העיתונאי בתום לב, נראה לי שעל העיתונאי לשמור על החיסיון. הדילמה הקשה קיימת כאשר המקור הטעה את העיתונאי בזדון. מצד אחד, יכול העיתונאי לטעון כי המקור הפר את החוזה הבלתי כתוב איתו (החוזה שלפיו נוצר החיסיון: מידע אמיתי תמורת חיסיון) – והתוצאה היא

שהחיסיון בטל. מצד שני, אם יגלה העיתונאי את זהות המקור שהטעה אותו, עלול הדבר להרתיע מקורות עתידיים, שאינם בקיאים בדקויות של המקרה המיוחד הזה".

בסופו של דיון בסוגיה, ציטטתי את העיתונאי גדי סוקניק, הסבור שגם אם מקור חסוי מטעה עיתונאי ביודעין ובזדון, וגם אם פרסום המידע הבלתי נכון גורם לעיתונאי מבוכה רבה, עליו לשמור על החיסיון ולהימנע מגילוי זהות המקור. (משה רונן/ אתיקה עיתונאית, הוצאת ידיעות אחרונות – ספרי חמד 1998, כרך א', עמוד 185)

ב"כ הנילון הפנה אותנו לספרו של ד"ר ישגב נקדימון, המתייחס לסוגיה שהועלתה בספרי וקובע: "מקור המוסר ביודעין מידע כוזב לעיתונאי, ומבקש להסתתר לאחר מכן מאחורי מסך החיסיון הופך בכך את העיתונאי למכשיר בידו להפצת מידע שקרי לציבור לשם קידום האינטרסים של המקור... במקום שמדובר בהעברת מידע שקרי ממקור לעיתונאי, לא מתקיימים בפרסומו של מידע כזה אותם רציונלים והצדקות הניצבים בבסיס חופש הביטוי והעיתונות, שעניינם חשיפת האמת וקידום הדמוקרטיה". (ישגב נקדימון, שם, עמוד 175).

אני ממליץ לחברי לדחות גם טענה זו. החיסיון קיים גם כאשר המקור החסוי מטעה את העיתונאי בטעות או בכוונה. מטרת החיסיון איננה רק להגן על המקור החסוי הנוכחי אלא להבטיח את חופש זרימת המידע לציבור, כלומר לשכנע את המקורות החסויים העתידיים כי גילוי מידע לציבור באמצעות העיתונות לא תפגע בהם.

אם נשווה את החיסיון המוענק למקור חסוי ("חיסיון עיתונאי") לחיסיון הנתון ללקוח של עורך-דין תהיה התמונה ברורה יותר: אם לקוח שיקר לעורך-דין במסגרת היחסים המקצועיים ביניהם, היעלה על הדעת שהשקר יפתור את הפרקליט מהחיסיון המקצועי? בכתבת ערוץ 2 מרואיינת גם העיתונאית וחוקרת העיתונות, ד"ר ענת באלינט. היא מציגה עמדה חד-משמעית: "עיתונאי בכלל לא צריך להתעסק בשאלה אם מקור שיקר לו או לא שיקר לו. אתה לא חושף מקור אף פעם!"

במחקרן על הסדרת החיסיון העיתונאי, שפורסם לפני כמה חודשים, מציעות ד"ר תהילה שוורץ-אלטשולר ושירן ירוסלבסקי-קרני להתחשב במהימנות המידע שהעביר המקור לעיתונאי כשיקול במקרה של הטלת אחריות חוזית על עיתונאי שהפר את החיסיון. לטעמן, כאשר המידע לא היה מהימן, תיפגע זכות המקור לתבוע פיצויים מהעיתונאי. (תהילה שוורץ-אלטשולר ושירן ירוסלבסקי-קרני/ הסדרת החיסיון העיתונאי, מחקר מדיניות 104 בהוצאת המכון הישראלי לדמוקרטיה, יוני 2015, עמודים 104, 111).

הטעיה מכוונת או מתוך רשלנות עשויה, אולי, להקטין את סכום הפיצויים שיידרש עיתונאי לשלם למקור חסוי שנחשף – אבל עקרונית אין היא מבטלת את החיסיון. הדיון שלפנינו הוא עקרוני-אתי.

גם אם ברכה הטעה את הנילון או ניסה להכשיל אותו, אין בכך הרשאה לנילון לחשוף את זהותו של המקור החסוי.

5. האם הפרת החיסיון המשפטי תגן על הנילון מפני הפרת החיסיון העיתונאי?

טענתו המרכזית של הנילון היא, כי את צילום המסך ובו שיחת הוואטסאפ בין ברכה לבינו הוא לא חשף בפני איש – פרט לשני עורכי-דין, שאיתם התייעץ. חשיפה זו נעשתה במסגרת יחסי עורך-דין-לקוח, שגם הם חסויים.

האם מותר לעיתונאי לחשוף את מקורותיו החסויים בפני פרקליטו?

אחת השאלות שהעסיקו את הוועדה הממלכתית לחיסיון עיתונאי, "ועדת מעוז", שמונתה על-ידי שר המשטרה, עו"ד משה שחל ושר המשפטים, פרופ' דוד ליבאי בשנת 1993, היתה האם עיתונאי רשאי לשתף את העורך שלו בזהות המקורות החסויים שלו (דו"ח ועדת מעוז, עמוד 42). אם קיים ספק באמינותו של העורך ובחשש שהמידע החסוי ידלוף ממנו, האם יש מקום לסמוך על עורך-דין?

נראה לי, שכאשר אנחנו באים להגן על הערך של חיסיון מקצועי, לא יהיה נכון לזלזל בחיסיון מקצועי אחר – החיסיון הקבוע בסעיף 48 לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971 ובסעיף 90 לחוק לשכת עורכי-הדין, תשכ"א-1961 – חיסיון לקוחו של עורך-הדין. אין למנוע מעיתונאי את הזכות להתייעץ עם עורך-דין, ולשם כך לחשוף בפניו כל מידע שברשותו – בתנאי שהמידע הזה יישאר חסוי. אם כך פעל הנילון, אין לראות במסירת המידע לעורך-דינו הפרה של סעיף 22 לתקנון האתיקה העיתונאית.

הנילון טען בפנינו כי מסר את צילום המסך מהטלפון שלו לעורך-דין שאליו פנה לצורך ייעוץ, וכעבור זמן קצר הגיע צילום המסך לכמה כלי תקשורת. הנילון טען כי הוא חושד בעורך-הדין, אך אינו יודע כיצד נחשף המידע. הוא טען כי לא הורה לעורך הדין לחשוף את המידע. הקובלים לא סתרו טענה זו ולא הביאו בפנינו שום טענה אחרת. סיפור העובדות כפי שהוצג על-ידי הנילון הוא הנרטיב היחידי שלפיו אנחנו יכולים לפסוק.

המסקנה מכך היא, שאם הנילון מסר את צילום המסך לעורך-הדין, אשר הדליף את הצילום בלי ידיעה, הוראה או הסכמה של הנילון, אין להטיל אחריות על הנילון.

או שמא יש לטעון כי עורך-הדין פעל כמיופה כוחו של הנילון – גם ללא ידיעתו – ולכן כל פעולה שלו היא מעין זרוע ארוכה של הנילון?

לא נראה לי כי ניתן לחייב את הנילון להיות אחראי גם לפעולות פרקליטו שנעשו ללא רשותו וללא ידיעתו.

לו כאן הייתה מסתיימת הפרשה, הייתי ממליץ לחברי לזכות את הנילון מכל אשמה.

6. האם אישור המידע אחרי שכבר נחשף הוא עבירה עצמאית של הפרת חיסיון עיתונאי?

הנילון הודה בפנינו כי כאשר חוקרי מח"ש הציגו בפניו את צילום המסך, שלטעמם מרשיע את ברכה בהדלפת מידע לעיתונאי, הוא אישר באוזניהם כי זהו אכן צילום מסך שנעשה על-ידי מהטלפון שלו.

הודאה זו עומדת בקנה אחד עם דבריו של המתלונן בכתבה ששודרה בערוץ 2. מהדברים שאמר לכתב הטלוויזיה משתמע כי הוא אישר לחוקרי מח"ש את אמיתות צילום המסך. עדותו זו של הנילון בפני חוקרי מח"ש היא רבת משמעות: בלי העדות לא יכולים חוקרי מח"ש להתייחס לצילום המסך כראיה. ייתכן שזוהו זיוף או פיברוק. אין כל הוכחה שזוהו צילום מסך של הטלפון של עיתונאי. האישור של הנילון הופך דף נייר חסר משמעות לראיה נגד קצין המשטרה, אם יוחלט להעמיד אותו לדין משמעתי באשמת הדלפת מידע.

הדרישה מעיתונאי לאמת חומר הנמצא בידי החוקרים, כדי להפוך אותו לראיה, נדונה פעמים רבות בבתי משפט. בשנת 1996 נדרשה העיתונאית רווית נאור להעיד כי דברים שאמר לה משה פייגלין, ואשר פורסמו על-ידיה ב-18 באוגוסט 1995 בעיתון "מעריב", אכן נאמרו על ידיו. בלי עדותה זו, לא ניתן היה להרשיע את פייגלין בעבירת המרדה שיוחסה לו אז.

בארצות הברית ראינה ליסה אברהם, עיתונאית מאוהיו, פקיד ציבור, אשר הודה בפניה כי עבר על החוק. אותו פקיד ציבור הועמד לדין, והתביעה הזמינה את העיתונאית להעיד כי אותו פקיד ציבור אמר לה את הדברים שפרסמה בשמו. היא סירבה, בטענת חיסיון עיתונאי, והעדיפה להישלח לכלא ל-22 יום, באשמת ביזיון בית-המשפט. (ראו גם דיון בשאלה בספרי, שם, כרך א', עמוד 200).

אימות מידע הנמצא בידי החוקרים או סירוב לאמת אותו הוא, אפוא, סוגיה ממשית של חיסיון עיתונאי.

משום כך, לדעתי יש לראות באישור שנתן הנילון לחוקרי מח"ש, כי צילום המסך שנמסר להם ולתקשורת על-ידי עורך-דין אלמוני, הפרת חיסיון עיתונאי, עבירה על סעיף 22 לתקנון האתיקה של מועצת העיתונות.

בהתחשב בסבל הרב שעבר על הנילון בעקבות הפרשה, סבל שניכר מדבריו בבית-הדין, אני סבור שניתן להסתפק בעונש של אזהרה.

לכן, אם דעתי תתקבל, יורשע הנילון בעבירה על סעיף 22 לתקנון האתיקה של מועצת העיתונות, ויוזהר.

עו"ד יורם סמואל, יו"ר

קראתי את חוות דעתו המקיפה והמלומדת של חברי הנכבד, משה רוני. עיקריה מקובלים עלי, אם כי אני סבור שלא כל שנאמר נדרש על מנת להכריע במקרה שלפנינו. כן אני מבקש להעיר הערות אחדות משלי ולהציע נוסח לפרסום.

7. נסיבות המקרה הן שהוגשה תלונה נגד מר אבירם זינו, כתב משפט בעיתון האינטרנט של מעריב, על כך שחשף את העובדה שנתן ניצב אפרים ברכה ז"ל שלח לו מידע באמצעות מסרון (ס.מ.ס) באשר לחקירה בעניין מעונות ראש הממשלה.

8. סעיף 22 לתקנון האתיקה של מועצת העיתונות אוסר על העיתון ועל עיתונאי לגלות מקורות חסויים. זהו איסור המקובל על כלל העיתונאים בעולם החופשי והוא נחשב לאיסור שיש להקפיד עליו הקפדה יתרה וכבר קרו מקרים שעיתונאים היו מוכנים להיאסר ולא להסגיר את המקורות שלהם. אנו מצפים מעיתונאי להימנע מלהסביר את המקורות שלו אפילו הדבר יעלה לו בחירותו או בתשלום פיצויים בגין לשון הרע, ולכן יודע כל עיתונאי שאם האסמכתא היחידה למידע הוא אמירתו של מקור, עליו להצליב את המידע ממקור אחר, אחרת הוא ייחשף לתביעה שלא יוכל להתגונן בה.
9. התלונה הוגשה על ידי אדם בשם רוברט אדאטו. התלונה נמסרה לבדיקה של המשנה ליועץ המשפטי למועצה, שסבר שאין להעבירה לבית הדין שכן היא מתבססת על עובדות שבית הדין איננו יכול לאמתן.
- הנילון עורר טענה כי המתלון הוא אדם שאיננו קיים במרשם התושבים, וכי לא קיים אדם כזה.
10. קבוצה של חברי מועצת העיתונות הגישה "ערעור" על החלטתו של המשנה ליועץ המשפטי בדרישה כי התלונה תובא בשמם בפני בית הדין לאתיקה. היועצת המשפטית למועצה קיבלה "הערעור" והחליטה להעביר את התלונה לדיון בפני בית הדין.
- בא כוחו של הנילון מתה על הפרוצדורה; הן על החלטת המתלון והן על ביטול החלטת המשנה ליועץ המשפטי. טענה זו איננה מקובלת עליי, ואלה נימוקיי:
- 10.1. מן הצד האחד, אני סבור שבנסיבות חשוב לקיים את הדיון גם בהיות הנושא עקרוני מהמדרגה הראשונה שזכה גם לחשיפה ציבורית הן עקב ההתעניינות הציבורית בקשר בין הרב פינטו לבין קציני משטרה בכירים והן עקב העובדה שבעקבות פרשה זו קיפד תת ניצב אפרים ברכה את חייו, בשלחו יד בנפשו.
- 10.2. מן הצד האחר, סברתי כי יש כל מאמץ לתת לנילון, העיתונאי אבירם זינו, הזדמנות נאותה לומר את דברו, וכי גוף אובייקטיבי, כגון בית הדין של מועצת העיתונות, יחוזה את דעתו אם נהג הנילון כשורה, אם לאו.
11. לעניין זה אני רואה חשיבות רבה בלציין הצהרות שהושמעו בדיון בפני בית הדין לאתיקה באי כוח המתלוננים ופרופ' יחיאל לימור, אחד המתלוננים, הצהירו כי הם אינם קושרים את התנהגותו של מר זינו לבין התאבדותו של תני"צ ברכה ז"ל.
12. אני סבור שזו הצהרה חשובה ביותר, ואני מציע שאנחנו מבית הדין נצטרף אליה. המסרון של תני"צ ברכה המנוח לנילון עסקה בחקירה בעניין מעונות ראש הממשלה וככל שניתן לשער סופו הטראגי של תני"צ ברכה היה קשור, ככל הנראה, במעורבות שלו בחקירה של הרב פינטו, רב שהיה בשלב מוקדם יותר אוטוריטה רוחנית לתני"צ ברכה ז"ל.
13. בא כוחו של הנילון העלה טענות דיוניות רבות נגד התלונה. לשמחתי, נענה אותו בא כוח להצעתי והודיע, כי הוא אינו עומד על הטענות הפרוצדוראליות, אך מוחה על הפרוצדורה (עמוד 7 לפרוטוקול).
- בכך התאפשר לבית הדין לדון לגופה של התלונה לרבות מתן במה למר זינו לספר את גרסתו. הנילון שנכח בדיון הבהיר בצורה שאיננה משתמעת לשתי פנים, כי הוא מעוניין לקבל במה בה יתאפשר לו לספר את גרסתו, וכי אין לו עניין במניעת הדיון מנימוקים דיוניים.
14. יחד עם זאת, אני רואה את עצמי מחויב להתייחס למחאה על הפרוצדורה:
- אינני נותן משקל לטענות בדבר זהותו של מגיש התלונה. משהוגשה תלונה ואומצה על ידי חברי מועצת העיתונות, אין חשיבות לכך שמגיש התלונה נסוג בו מתלונתו או אפילו – כטענת הנילון – איננו קיים כלל! הרי תמיד ניתן להגיש תלונה מחדש.
- גם הטענה כאילו החלטת המשנה ליועץ המשפטי למועצת העיתונות דבר גניזת התלונה היא החלטה סופית שאין אחריה דבר – איננה מקובלת עלי. אני סבור כי ניתן במקרים מסוימים לעיין שוב בהחלטה, אם כי רצוי בעיני, כי ההכרעה בגורלה של תלונה יוכרע סופית בדיונים פנימיים במועצת העיתונות. אך אם עלי להכריע בין גניזת התלונה על ידי המשנה ליועצת

המשפטית לבין בירורה – אם זו עמדתה של נשיאת מועצת העיתונות ושל היועצת המשפטית, עמדותי היא כי יש להעביר את התלונה ליו"ר בית הדין לאתיקה על מנת שימנה מותב שידון בתלונה. סעיף 44 לתקנון מועצת העיתונות מבהיר כי הסמכות בעניין זה היא של הנשיאה, וכי גורמים אחרים הדנים בתלונות דנים מכוח הסמכה שהיא נתנה להם.

15. לגופו של עניין:

אני מסכים עם חברי הנכבד, כי תת ניצב היה מקור חסוי וכי הנילון לא היה רשאי, על פי סעיף 22 לתקנון האתיקה, לגלות כי הוא המקור שמסר לו מידע. כל עיתונאי יודע שקבלת מידע מקצין משטרה שאיננו דובר באמצעות העברת מסרון הוא מידע חסוי.

גם אם טענתו של הנילון הוא שהוא מסר את צילום מסך המסרון מהטלפון שלו אך ורק לעורכי דינו, וכי כנראה שאחד מהם הוא שמסר את המידע הלאה ללא אישורו למח"ש או לכל גורם אחר, הרי ברגע שהוא, הנילון אברהם זינו, אישר לאותו גורם כי אכן זהו מסרון שהוא קיבל מברכה, הוא הפר את הוראות סעיף 22 לתקנון האתיקה.

הנילון ניסה לשכנע את בית הדין, כי תני"צ ברכה היה מקור גלוי, וכי הוא לא ביקש שהנילון יתייחס למידע שהוא מסר לו כאל סוד. אימרה זו סותרת את טענתו כי לא מסר את המידע אלא לעורכי דינו ולעורך שלו וכי חל על מסירת המידע, תיסיון.

טיעון זה הוא תרתי דסתריי - אם ברכה לא היה מקור חסוי, מדוע לא פרסם את המידע ברבים, ואם ברכה הוא מקור חסוי, מדוע אישר למח"ש עובדה זו

כאשר לעצם מסירת המידע לעורכי הדין – אם העיתונאי מסר אותו לעורכי דינו תוך ציון העובדה שזהו מידע חסוי – אינני רואה בכך פגם. נותר לעיתונאי לסמוך על עורכי דינו ועל מחויבותם האתית. אינני בטוח שכלל זה נכון בכל מקרה, כגון שאדם יודע סודות מדינה שמסירתם מסכנת חיי אדם איננו רשאי אפילו למסור מידע זה לעורכי דינו, אך זה לא המקרה שלפנינו.

16. הוא הדין במסירת מידע לעורכי עיתונות. הרי גם הם עיתונאים וגם על העיתון חלה החובה לשמור בסוד מידע שהתקבל ממקור חסוי. אך גם במקרה זה עליו להזהיר את העורכים שהמדובר במקורות שאין להסגירם ולקל מעורכי העיתון עוד קודם למסירת המידע הבטחה שהמידע ישמר בסוד.

17. לעניין הטענה במקרים בהם המידע איננו אמת פטור העיתונאי משמירתו בסוד – טיעון זה איננו מקובל עליי כלל; מידע הנמסר בסוד לעיתונאי, לא ניתן, ברגיל, לבדוק את אמינותו. אם נתיר לעיתונאי לגלות מקור במקרים בהם הוא יגיע למסקנה כי המידע איננו אמת, נפתח פתח שיבטל את כל חובת הסודיות על גילוי מקורות חסויים, ויצא שכל מטרת הכלל, שבא לאפשר קבלת מידע רגיש – תסוכל. יש כאן מעין העברת נטל ההוכחה – במקום שמקבלי המידע העיתונאי – יקבלו ממקור קצה חוט וימשיך משם הלאה עד לאימות הידיעה, יהיה על מוסר המידע לגבות את דבריו בראיות – מצב בלתי מתקבל על הדעת.

ואמחיש את דבריי:

אם מקור חסוי במשרד ממשלתי יטען, כי ממונה עליו לקח שוחד, ולא ימציא לעיתונאי כל ראיה לדבר, ינסה עיתונאי אחראי ינסה לאשש את הדברים ממקורות נוספים, ואם לא יעלה הדבר בידו, יגנוז את הידיעה. אילו הכלל שהציע הנילון היה מתקבל, היה כל מקור בכוח נמנע מלמסור מידע לעיתונאי מתוך חשש שאותו עיתונאי יגיע למסקנה שהמידע שקרי, הוא יימנע מלמסור את המידע שגילה מתוך חשש ששמו יפורסם, והממונה עליהם יפגע בהם.

על כן אני דוחה בשתי ידיים את הטענה כאילו מקור, שלדעת העיתונאי מסר מידע לא מדויק – מותר לחשפו.

לעניין הטענה כאילו מדובר במקור שאיננו מקור, אלא אדם המוסר מידע כוזב כדי להכשיל, את העיתונאי, ולכן מותר לחשפו, בשום מקרה אין לחשוף מקרה כזה ועיתונאים צריכים לדעת שהתבססות על מידע ללא מסמכים, צילומים, הקלטות או לפחות הצלבת המידע עם מקור אחר אין לסמוך על המידע.

18. אני מצטרף להודעתו של חברי רוני, שניתן לפסול את הנילון, אבירם זינו, באזהרה, ומציע לחברי כי נורה לעיתון האינטרנט של מעריב לפרסם את הידיעה הבאה:

"בית הדין של מועצת העיתונות דן בתלונה שהגישו קבוצה של חברים ממועצת העיתונות נגד העיתונאי אבירם זינו באשר לגילוי כי ניצב ברכה מסר לו מידע חסוי בקשר לחקירות שנעשו במקומו למעונות ראש הממשלה

אין בידי בית הדין לקבוע, כי מר זינו מסר את זהות הנחקר, אך הוא קובע שהוא אישר את קבלת המידע מברכה לגורם חקירה ובכך עמד על סעיף 22 לתקנון האתיקה, ונל כן היא נוקטת נגדו בצעד של אזהרה.

בית הדין ואף מוגישי התלונה עצמם, שללו כל קשר בין העובדה שנתן ניצב ברכה ז"ל נטל את חייו לבין גלוי מידע זה, וככל שניתן להניח לגבי נסיבות מותו של תני"צ ברכה, אין נסיבות אלה קשורות לפרשייה זו.

העיתונאי טען בבית הדין כי פעל כמי שפעל בשום שהוא ביקש לחשוף אמת ולהביא לכך שמדינת ישראל תחיר מדינה פחות מושחתת.

בית הדין סבור, כי גילוי מקורות חסויים של עיתונאים מהווה פגיעה חמורה באפשרות לגלות שחיתויות וכי דווקא שמידה קמדינה על כתיבת מקורות של עיתונאים היא חיונית על מנת לאפשר לעיתונות למלא את תפקידה כשומרת סף במדינה דמוקרטית, וכי אין בהשיפת מקור תרומה לחשיפת שחיתויות, אלא לחפז."

יו"ר ממועצת עיתונות
יושב ראש

אני מסכימה לאמור בחוות דעתי של חבר המותב משה רוני וגם להעריכות של יו"ר המותב, עו"ד יורם סמואל.

צנח מלקו, חברה

על כן אנו קובעים בזאת, כי העיתונאי אבירם זינו הפך את סעיף 22 לתקנון האתיקה של מועצת העיתונות ומטילים עליו עונש של אזהרה. כן אנו מודים לעיתון האינטרנט של מעריב לפרסם את אשר ניסח לשם כך בסעיף 18 לחוות דעתי של יושב ראש המותב.

משה רוני, חבר
צנח מלקו, חברה
עו"ד יורם סמואל, יו"ר